

2006. aastal kuulusid Arhiivraamatukogu (AR) koosseisu juhataja Merike Kiipus, vanemraamatukoguhoidjad Dea Kruuse, Kristin Liba, Helle Maaslieb, Imbi Pelkonen, Ave Pill, Heino Räim, Olga Sudajeva ja Hanna Väli, toimetaja Ülvi Kalpus, restauraatorid Sigrid Vooremäe, Elgi Marga (0,5 kohaga), Tiiu Lepasepp (0,5 kohaga) ja köitja Jaanus Tordik. Mittekoosseisulistena töötasid ajutiselt Kerli Puna, Siiri Reinola, Taavi Jentson ja Joel Arula.

Arhiivraamatukogu tegevust finantseeriti haridus- ja teadusministeeriumi riiklikest programmidest “Humanitaar- ja loodusteaduslikud kogud” (projekt “Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu rahvusteaviku kogu”) ning “Eesti keel ja rahvuslik mälu” (projekt “Vanem eestikeelne ajakirjandus kui rahvusliku mälu ja identiteedi kandja”). Lisaks saadi haridus- ja teadusministeeriumilt toetust rahvusteaviku järelkomplekteerimiseks. Raamatukogu sisulist tööd toetati ka Eesti Kirjandusmuuseumi infrastruktuuri ja baasfinantseerimise vahenditest. “Arhiivraamatukogu varamu” väljaandeid toetati kultuuriministeeriumi programmidest “Eesti kirjandusklassika” ja “Eesti lastekirjandus”. Osaleti ka Eesti Teadusfondi grandid nr 6084 täitmisel.

TEADUSTÖÖ JA PUBLIKATSIOONID

Arhiivraamatukogu spetsialistid jätkasid vanema eesti raamatu, perioodika, väliseesti ja *baltica* trükise uuringuid eri kogude baasil. Uuringute käigus tehti valik vanema ajakirjanduse tagatis- ja kasutusfondi loomiseks, eraldati restaureerimist ja konserveerimist

vajavad eksemplariid, võrreldi põhifondi ja erikogude trükiste leidumust ning valiti välja raamatukogule vajalikud köited. Jätkati uuringuid ka reservfondi trükistega, millest eraldati AR-le mittevajalikud eksemplariid Eesti Rahvusraamatukogule, Eesti Hoiuraamatukogule jt raamatukogudele. Jooksva töö käigus tegeldi mitmesuguste uurimisteedadega (“F. Liszt ja Tartu”, “Fr. Kuhlbari loomingu”, “Rigasche Zeitung”, “Eesti 19. saj saksakeelsed ajakirjad ja noodid”, “Eesti vanem kalendrikirjandus” jmt). Uurimistööga olid seotud Heino Rääm, Ave Pill, Ülvi Kalpus ja Imbi Pelkonen.

Jätkus Eesti Teadusfondi grandi nr 6084 “Eesti- ja muukeelse trükise osa rahvusliku teadvuse äratamisel ja kujundamisel ning rahvuse konsolideerimisel: kirjastamine, levitamine ja lugemine XIX sajandi algusest Eesti Vabariigi loomiseni” täitmine. Grandi raames uuriti põhiliselt kaardikogu teavikuid, kuid saadud andmeid võrreldi ka teiste ARi kogudega kaartide kirjeldamisel elektronkataloogis ESTER (Olga Sudajeva).

Koostöös Eesti Rahvusraamatukoguga (RR) jätkati rahvusbibliograafia koostamist. Ainult AR-is leiduvate trükiste elektronkataloogis koostatud bibliokirjed edastati RR-le, et teha valik nende laadimiseks eesti rahvusbibliograafia andmebaasi (<http://erb.nlib.ee/>).

Arhiivraamatukogu jätkas oma fonde tutvustava sarja “Arhiivraamatukogu varamu” väljaandmist. Augustis ilmus faksiimiletrükk Otto Reinhold von Holtzi koostatud esimesest eestikeelsest luuleantoloogiast “Monned laulud” (1806), millele kirjutas eessõna Sirje Olesk. “Arhiivraamatukogu varamu” nr 5 valmis kultuuriministeriumi programmi “Eesti kirjandusklassika” toetusel. 50 eksemplari raamatust on nummerdatud.

Oktoobris ilmus samas sarjas CD “Lasteraamatud sarjast “Rõõmus raamat””. Kirjastus-osaühing Loodus andis aastatel 1939–1940 välja väikelastele mõeldud sarja “Rõõmus raamat”. Kokku ilmus selles seerias 20 raamatut, enamik neist on eesti lastekirjanduse algupärandid. Kõik need raamatud on nüüd kättesaadavad ühel CD-l, millele kirjutab saatesõna Merike Kiipus. “Arhiivraamatukogu varamu” nr 4 väljaandmist toetas kultuuriministeriumi programm “Eesti lastekirjandus”. Mõlemaid väljaandeid esitleti 25. oktoobril Oskar Kallase päeval.

Rahvusraamatukogus anti välja CD “Eesti trükise punane raamat. I, 1535–1850”, mis on kättesaadav ka võrguväljaandena (<http://>

/www.nlib.ee/PunaneRaamat/). ARi töötajad olid seotud väljaande koostamisega varasematel aastatel. Eesti trükise punase raamatu andmebaasi on arvatud 339 AR-is leiduvat eksemplari.

Arhiivraamatukogu töötajatelt ilmus 15 ARi kogudega seotud publikatsiooni. Helle Maaslieb jätkas õpinguid Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna avatud ülikooli infokorralduse magistriõppes.

KONVERENTSID, SEMINARID, ETTEKANDED

Korraldatud konverentsid ja ettekanded

18.–20. märtsini korraldati Stockholmi Eesti Majas Eesti Kirjandusmuuseumi (KM) ja Eesti Rahva Muuseumi (ERM) ühisseminar “Väliseesti arhiivid: kellele ja kuidas”, kus Merike Kiipus esines ettekandega “Väliseesti trükisõna: kellele ja kuidas. Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu ootab täiendusi”.

Foto 1. Välisbalti arhiivide konverentsi lõpetamine Raadil. Esiplaanil Enda-Mai Michelson-Holland (USA), Dea Kruuse ja Ave Pill. Merike Kiipuse foto.

27. juunist 1. juulini korraldati kirjandusmuuseumis välisbalti arhiivide konverents, mille kavas oli KMi ühisettekanne (Piret Noorhane, Merike Kiipus ja Anu Korb “Arhiivid otsivad kodu. Eesti diasporaa kultuuripärand Eesti Kirjandusmuuseumis”).

25. oktoobril korraldas AR XXI eesti raamatuteaduse konverentsi – Oskar Kallase päeva. Konverentsi kavas olid järgmised ettekanded: Kurmo Kansa “Kui kaua püsib raamat”, Vello Paatsi “Raamat eestlase eluringis”, Rene Haljasmäe “Hälltrükised ja nende omanikud Eestis”, Anu Pallas “Maarahva kujunemine kirjarahvaks läbi “isamaa töö””, Piret Lotman “Heinrich Stahli ülestõusmispüha jutluste retoorikast”, Mare Luuk “Aleksander Vahter, meremees ja bibliofiil”, Anne Ainz “Rein Sarvesaare “Kaupo””, Tiiu Reimo “Vanimad raamatud tänapäeva koduraamatukogus: kokkuvõtteid Tallinna Ülikooli ja TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia tudengitöödest”.

15. novembril korraldas riikliku programmi “Humanitaar- ja loodusteaduslikud kogud” ekspertnõukogu konverentsi “Eesti humanitaar- ja loodusteaduslikud kogud 2006: seisund, kasutamine, andmebaasid”, kus rahvusteaviku ekspert Merike Kiipus rääkis teemal “Rahvusteavik Eesti teadusraamatukogudes”.

29. novembril peeti Tartu Ülikooli raamatukogus (TÜR) V kirjepäeva, kus esinesid ettekannetega Helje Laas “Eesti ajakirjanduse analüütilise bibliograafia andmebaas” ja Annemaria Onoper “Pseudonüümide andmebaas”.

Ettekanded rahvusvahelistel teadusüritustel väljaspool Eestit

Helle Maaslieb käis mitmel väliskonverentsil ja esines koos Signe Jantsoniga järgmistel teemadel: “The Digitization and Digital Col-

Foto 2. Helle Maaslieb LIDA konverentsil Dubrovnikus. Foto Helle Maasliebi kogust.

lections in Research and Archival Libraries in Estonia” – *The 12th annual conference of INFORUM* 23.–25. maini (Praha); “Project That Cross Digital Libraries, Museums, Archives and/or Other Institutions: The Digitization and Digital Collections in Research and Archival Libraries in Estonia” – *Libraries in the digital age (LIDA)* 29. maist 3. juunini (Dubrovnik); “Digital Collections: Options, Problems and Solution” – *Connections, Communities and Collections – ICOM-ICME Annual meeting* 10.–12. juulini (Miami Beach); “Book Trade in Estonia 1865–1940” – *DOCAM* 13.–15. oktoobrini (University of California, Berkeley).

Seminarid, nõukogud, töörühmad

8.–9. märtsil peeti Käärikul teadusraamatukogude talveseminar, kus osales Merike Kiipus.

30. märtsil tutvusid Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu (ERÜ) liikmed Tartu linnaraamatukogu Annelinna harukoguga.

12. aprillil tutvuti KM-i ühiskülastuse raames Kumu fondidega.

5.–6. mail korraldati KM-i laiendatud õppereis Ida-Virumaa muuseumidesse, kus käisid peaaegu kõik raamatukoguhoidjad ja bibliograafid (korraldajad Kristin Liba ja Helle Maaslieb).

Foto 3. Kohtla Kaevanduspark-Muuseumis kehastuti kaevuriteks. Raivo Reiljani foto.

Foto 4. Ekskursioonil Oru pargis. Foto Helle Maasliebi kogust.

Foto 5. Ekskursioonil Narva kindluses. Raivo Reiljani foto.

Foto 6. Mihhailovskoje-reisil põigati ka Svjatogorski kloostriisse, kus asub Aleksandr Puškini haud. Helle Maasliebi foto.

13.–14. juunil peeti Värskas ELNET suveseminar 5. EESTI IUG, kus osales Helle Maaslieb.

19. septembril käis Merike Kiipus teadusraamatukogude suveseminaril Ojaäärsel.

6.–7. oktoobril korraldati õppereis Mihhailovskojesse, millel osales peaaegu terve arhiivraamatukogu kollektiiv (korraldajad Kristin Liba ja Helle Maaslieb).

17. oktoobril vahetati kogemusi OÜ Mandragora restauraatoritega Tartu Ülikooli raamatukogus.

30. novembril osalesid Tiiu Lepasepp ja Sigrid Vooremäe restaupeerimis- ja kõiitealasel seminaril rahvusraamatukogus ning 13. detsembril Kumus.

Merike Kiipus võttis osa kultuuriministeeriumi juures tegutseva Raamatukogude, Muuseumide ja Arhiivide Kultuuriväärtuste Sái-

Foto 7. Arhiivraamatukogu töötajad tutvumas Petseri kloostriiga. Esiplaanil Kristin Liba, tagaplaanil Imbi Pelkonen. Helle Maasliebi foto.

litamise Nõukogu (KSN) ja riikliku programmi “Humanitaar- ja loodusteaduslikud kogud” ekspertnõukogu tööst.

Helle Maaslieb osales ELNETi tehnilises töörühmas. Olga Sudajeva lõi kaasa Tartu raamatukogude kataloogimistoimkonna aruteludel. Ülvi Kalpus ja Ave Pill tegutsesid ERÜ vanaraamatu toimkonna töös. Imbi Pelkonen võttis osa Õpetatud Eesti Seltsi ja Baltisaksa Kultuuriseltsi tegevusest.

NÄITUSED

Betti Alveri 100. juubeli üritustega seonduvalt eksponeeriti mitmeid väljapanekuid Jõgeval: 31. jaanuaril “Arbujad” (Heino Räim), 28. märtsil “P.-E. Rummo looming”, 25. aprillil “Betti Alveri luule” (Imbi Pelkonen).

Kirjandusmuuseumi ruumides koostati mitmeid tähtpäevanäitusi emakeelepäevaks “Kr. J. Peterson” (14. märts), arhiivraamatukogu kauaaegse juhataja sünniaastapäevaks “Leida Laidvee 90” (4. aprill – 31. august), elulooapäevaks (5. aprill), Soome Kirjanduse

Seltsi (SKS) juubeliks (21. aprill), arhiivraamatukogu bibliograafiaosakonna endise juhataja sünnipäevaks “Virve Adamson 85” (29. september – 17. oktoober), eesti ajakirjanduse juubeliks “Ajakirjanduslike väljaannete tähtaastaid” (25. oktoober – 10. november) ja Tartu Kõrgema Kunstikooli üliõpilaste köiteseminariks “Eesti vana raamat ja köide” (10. november). Tähtpäevanäituste vahel eksponeeriti raamatukokku saabunud võõrkeelseid raamatuid (28. veebruar – 3. aprill ja 18. oktoober – 31. detsember). Näituste koostamisega olid seotud Heino Räm, Ave Pill, Imbi Pelkonen ja Kristin Liba.

KOMPLEKTEERIMINE

Arhiivraamatukogu fondid täienesid põhiliselt sundeksemplaride baasil. Trükiseid tuli juurde hankida ka järelkomplekteerimise teel, sest ikkagi on trükikodasid ja kirjastusi, kes ei täida sundeksemplari seadust. Järelkomplekteerimisega olid muude tööülesannete kõrval seotud Ave Pill ja Kristin Liba.

Aasta jooksul saadi ka mitmeid annetusi. Aprillis avaldati Stockholmis Eesti Päevalehes ARi perioodiliste väljaannete desideraatide nimestik ning kutsuti üles annetusi saatma. Üleskutsule reageerisid mitmed lugejad ja nii jõudsid raamatukokku huvitavad haruldased trükised. Novembris saabus Rootsist Aino Lepik von Wiréni vahendusel Balti Instituudi väga heas korras raamatukogu (ca 50 kasti), mis sisaldab põhiliselt väliseesti perioodikat, Rootsi ajalehtede eestiainelisi ajalehelõigendite mappe, pühendustega väliseesti ja 1930. aastate trükiseid jne. Kogu on põhiosas läbi vaadatud ning tehtud ka esimene valik ARi ja teiste raamatukogude jaoks. Balti Instituudi raamatukogus on hulgaliselt Rootsist ilmunud väliseesti trükiseid, mis ARis seni puudusid või olid esindatud ainult ühes eksemplaris. Ka varasematel aastatel saabunud halvas seisundis eksemplare on nüüd võimalik asendada uute, korralike trükistega.

Arhiivraamatukogu tänab kõiki häid korrespondente, kes annetasid trükiseid 2006. aastal: Virve Adamson, Heljo Aule, Tiit Birkan, Crystal, Vello Ederma, Hendrik Eichenbaum, Heiner Erendi, Leonid Gordejev, Heino Hallis, Jaan Hanni, Karin Hiiemaa, Sergei Issa-

kov, Nora Javorskaja, Bela Javorsky, Peeter Järvelaid, Evald Kampus, Aarne Kasikov, Ülo Keel, Ann Kilk, Arnold Kilk, Henno Kirikmäe, Taivo Kirm, Tiina Kirss, Linda K. Kivi, Malle Kivikas, Henno Kivimäe, Anu Korb, Janika Kronberg, Boris Kull, Hans Kulm, Ott Kurs, Vaike Külvet, Marin Laak, Jaan Laks, Meinhard Laks, Kalju Leib, Paavo Loosberg, Helle Maaslieb, Veronika Mahtina, H. Marandi, Linda Margna, Olaf Mertelsmann, Marika Mikkor, Luule Mizera, Marat Moissejev, Virma Murel, Abel Nagelmaa, Enn Nõu, Elmar Ojaste, Sirje Olesk, Jean Pascal Ollivry, Maret Olvet, Maie Orav, Vello Paatsi, Ants Paju, Hillar Palamets, Meeli Pandis, Karl Pilvistu, Hilma Puis, Ülo Pärnik, Eha Pöhl, Lembit Pütsep, Raimo Raag, Viivika Reimand, Juhan Reimann, Heino Ross, Heino Raim, Arthur Ruusmaa, Ingrid Rüütel, Alma Saar, Feodor Savihin, Mall Seim, Milvi Seim, Seppo Suhonen, Natalja Suhova, Georgi Särekanno, Maia Zirk, Jaan Toomla, Kalju Tori, Szilárd Tóth, Luule Tritova, Merike Uudam, Eve Vahtra, Anne Valmas, Maio Vaniko, Aimar Ventsel, Helgi Vihma, Aino Lepik von Wirén, Mai Järve-Vomm, Kaljo Voolma, Ergo-Hart Västriik, Piret Õunapuu.

Institutsioonidest tegid annetusi: Balti Arhiiv, Balti Instituut, Eesti Ajalooarhiiv, Eesti Asfaldiliit, Eesti Elu toimetus, Eesti Euroopa Liikumine, Eesti Gaidide Liit, Eesti Instituut, Eesti Juhtimiskvaliteedi Keskus, Eesti Keskarhiiv Kanadas, Eesti Kirikute Nõukogu, Eesti Korterühistute Liit, Eesti Kunstiakadeemia nahakunsti osakond, Eesti Kunstnike Koondis Torontos, Eesti Lavastajate Liit, Eesti Mittetulundusühingute- ja Sihtasutuste Liit, Eesti Muusikanõukogu, Eesti Piirivalve Ohvitseride Kogu, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Rahva Muuseum, Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Spordimuuseum, Eesti Tervishoiu Muuseum, Eesti Ujumisliit, Eesti Vaegkuuljate Liit, Etnomusikoloogia osakond, Hoiuraamatukogu, Järvamaa Muuseum, Karjäärinõustamise Teabekeskus, kirjastus Halo, Kumla Eesti Selts, mittetulundusühing Keskaegne Lihula, Muinsuskaitseamet, Märjamaa Gümnaasium, Narva Linnaarhiiv, Neeruti Selts, Nõmme Gümnaasium, Pala Põhikool, Poliitikauuringute Keskus Praxis, Pärnu linnavalitsuse kultuuri osakond, Pärnu Teedevalitsus, Pärnumaa Koduloolaste Seltsing, Rahvusoper Estonia, Rahvusvahelise kollokviumi Paul Keres 90 korraldav toimikond, Raplamaa Keskkonnateenistus, Riigikogu kantselei, Rootsi Eestlaste Liit, sihtasutus Archimedes, sotsiaal-

ministeerium, Supilinna Selts, Tallinna Linnaarhiiv, Tartu Instituut Torontos, Tartu linna keskraamatukogu, Tartu Observatooriumi raamatukogu, Tartu Ülikooli Euroopa Kolledž, Tartu Ülikooli raamatukogu, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, Tervise Arengu Instituut, tervishoiuamet, Tuglase Selts, Ungari Instituut, Õiguskantsleri Kantselei.

Aasta jooksul täienesid raamatukogu fondid 14 023 arvele võetud säilikuga.

Arhiivraamatukogu annetas reservfondist trükiseid Betti Alveri Muuseumile, Friedrich Bergi Seltsile, Rahvusraamatukogule, Tartu Ülikooli raamatukogule jt. Eesti Hoiuraamatukogule eraldati 461 aastakäiku (18 nimetust) raamatukogule mittevajalikke venekeelseid ajakirju ja 301 köidet pimedate kirjas raamatuid.

ANDMEBAASID

Elektronkataloog ESTER (<http://ester.utlib.ee/>)

Arhiivraamatukokku laekuvat kirjandust inventeeriti ja töödeldi elektronkataloogis ESTER. Kokku võeti arvele 14 023 eksemplari. Raamatufondi juurdekasv: 9339 raamatut, 1910 jätkväljaannet, 278 maakaarti, 122 nooti, 6 elektroonilist teavikut (inventeeris Kristin Liba). Perioodikafondi juurdekasv: 1178 aastakäiku ajakirju ning 970 aastakäiku ajalehti ja väikelehti (inventeeris ja töötles Ave Pill). Väiketrukiseid võeti arvele ja töödeldi 220 mappi (Hanna Väli).

Eestikeelsete raamatute juurdekasvu töötlesid ja kohaviidastasid Helle Maaslieb (6000 eksemplari) ja Kerli Puna (4400 eksemplari). Eestis ilmunud võõrkeelseid raamatuid šifreeris ja lisas elektronkataloogi Olga Sudajeva (2300 eksemplari). Väljaspool Eestit ilmunud võõrkeelseid raamatuid kataloogis Olga Sudajeva (238 nimetust) ning *baltica* fondi kohaviidastamise ja töötlustega tegeles Imbi Pelkonen (1500 eksemplari). Eestikeelseid raamatuid kataloogisid Siiri Reinola (660 nimetust) ja Dea Kruuse (240 nimetust). Vanemaid maakaarte kataloogis ja töötles Olga Sudajeva (181 bibliokirjet ja 265 eksemplari). Uuemat kaardikogu töötlesid Kristin Liba ja Helle Maaslieb (500 maakaarti).

Kaartkataloogide retrokonverteerimist jätkasid Ave Pill (949 eestikeelset ja 268 võrkeelset raamatut ning 1237 aastakäiku perioodikat), Olga Sudajeva (4666 võrkeelset raamatut ajavahemikust 1945–1998) ja Dea Kruuse (1005 eestikeelset raamatut). Tartu andmebaasi eesti raamatu 1918–1944 bibliokirjete redigeerimise ning eksemplarikirjete lisamisega tegeles Ülvi Kalpus (4535 eksemplari). Kõik andmebaasis tehtud bibliokirjete parandused (1227 bibliokirjes) edastati rahvusraamatukogu rekataloogimise talitusele.

Eesti Kultuurkapitali toetusel jätkati ka memoriaalkogudesse kuuluvate trükiste konverteerimist. Olga Sudajeva kataloogis ja sisestas 1044 Jaan Roosi raamatukogu trükist ning Kristin Liba 650 Villem Reimani raamatut.

Andmebaasi sisestati kokku 28 945 eksemplari (15 792 eesti- ja 7455 võrkeelset raamatut, 3119 aastakäiku perioodikat, 502 kaardikogu teavikut, 2077 memoriaalkogudesse kuuluvat trükist jne).

Arhiivraamatukogu kogude suurus oli 2006. aasta 31. detsembri seisuga 845 931 arvestusühikut, millest elektronkataloogi on kantud 396 051 ühikut ehk 46,8% raamatukogu säilikutest.

Memoriaalkogude elektronkataloog (<http://www2.kirmus.ee/memoriaal/>)

2006. aastal arendati memoriaalkogude andmebaasi tarkvara (kirjete kuvamine, järjestus, sorteerimine aasta, autori, pealkirja, keele ja kohaviida järgi, otsing jne). Arendustöödega oli seotud Joel Arula. Et osa memoriaalkogusid (Enn Kippel, Karl Menning, Igor Severjanin) on kirjeldatud elektronkataloogis ESTER, koostati seal vastavad teemaloendid ning lingiti need memoriaalkogude elektronkataloogi. Lingitud kirjetel puudub otsinguvõimalus, neid saab ainult kogude kaupa lehitseda. Ilmselt hakkabki memoriaalkogude andmebaas olema rohkem eri kogude näitamise keskkond, kuhu andmeid ei sisestata, vaid konverteeritakse elektronkataloogist ESTER. Memoriaalkogude andmebaasist saab esialgu otsida ainult Paul Ariste, Hilda Dreseni (osaliselt), Kaarel Irdi, Ilmar Laabani ja Juhan Sütiste kogudes leiduvat kirjandust 27 922 kirje hulgast.

KORRALDAMINE

Jooksva töö käigus süstematiseeriti ja mapistati uuema ja vanema perioodikafondi ajalehtede ja ajakirjade aastakäike (Ave Pill) ning

uuema ja vanema väiketrükiste fondi kogumeid (Hanna Väli). Osaliselt korrastati ka Jaan Roosi ja Villem Reimani personaalkogusid ning kaardikogu (Kristin Liba, Olga Sudajeva). Jätkati vanema eestikeelse raamatu arhiiveksemplaride A- ja B-suuruse ümberpaigutamist arhiivipüsivatesse mappidesse (Heino Räim). Jätkati elektrooniliseks sisestamiseks kartoteekidest välja võetud kataloogikaartide tagasiliitmist eesti raamatu alfabeetilisse kartoteeki (Ave Pill) ning seni eri osana asunud alfabeetilise kartoteegi (1988–1996) liitmist varasema perioodi kartoteegiga (Dea Kruuse).

Seoses perioodikafondi ja raamatute B-suuruse juurdekasvuga tuli leida lahendusi olemasolevate fondiruumide baasil. Kahjuks ei saadud ventilatsioonisüsteemi ümberhitusega juurde uusi pindu, mida algselt loodeti. Üks ruum tuli isegi vabastada serveriruumi tarbeks. Mitmesuguste ümbertöstmiste käigus muudeti personaalkogude ja vahetusfondi asukohta. Arhiivraamatukogule mittevajalikud mujal ilmunud võõrkeelsed ajakirjad pakiti ja saadeti Eesti Hoiuraamatukokku. Võõrkeelsete ajakirjade inventuuri läbiviimisel olid ARile abiks Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia praktikandid.

Mitmeid töid tuli teha ka reservfondis. Nõukogude perioodi ajalehtede reservist valiti välja raamatukogule vajalikud numbrid ning ülejäänud osa eraldati makulatuuriks. Jätkati reservfondi vanema trükise osa süstematiseerimist. Reservist saadi olulist lisa vanema eesti raamatu, *baltica* ja perioodika kasutuskogule. Ka ajakirjanduse mikrofilmimisel oli suureks abiks vanem reservfond. *Baltica* kogusse mittevajalikke võõrkeelseid trükiseid eraldati teistele raamatukogudele. Mitmesuguste ümberkorralduste ja reservfondi töödega olid seotud Heino Räim, Ave Pill ja Imbi Pelkonen.

SÄILITAMINE

2006. aastal renoveeriti kirjandusmuuseumi uue maja hoidlakompleksi ventilatsioonisüsteem. Seega peaksid hoiutingimused paranaema kõigis 1990. aastate juurdeehitises asuvates hoidlates.

Arhiivraamatukogu ajakirjanduse fondi ja vanema väiketrükise ning vana raamatu arhiiveksemplaride paremaks säilitamiseks telliti arhiivipüsivast kartongist mappe osauhingust File-Est. Restaupeerimis- ja köitetöödeks osteti mitmesuguseid arhiivipüsivaid ma-

terjale GTK Partner OÜst. Erimõõduliste ajalehtede, ajakirjade ja raamatute arhiivseksemplaride säilitamiseks valmistati üle 350 mapi kohapeal (Sigrid Vooremäe, Jaanus Tordik). Uuematele ajalehtedele telliti mape Mare Fucksi köitekojalt, 40 aastakäiku lasti samas ka köita. Uuemaid ajalehti ja ajakirju ning vanemaid raamatuid köideti kohapeal kokku 248 nimetust (Jaanus Tordik).

Arhiivraamatukogu tegi säilitusalast koostööd Eesti Rahvusraamatukoguga ja Eesti Ajalooarhiiviga vanema eestikeelse ajakirjanduse tagatis- ja kasutusfondi loomisel.

Restaureerimine

Jooksva töö raames restaureeriti põhiliselt vanema ajakirjanduse ja väliseesti ajalehtede aastakäike ja üksiknumbreid, kalendreid, maakaarte ning raamatute dubletteksemplare. Vanemast perioodikast restaureeriti 20 aastakäiku (Päevaleht 1933, Pealinna Teataja 1914, 1916, Valgus 1899, Virulane 1897, Virmaline 1895 jmt) ja kalendritest 34 aastakäiku ("Eesti-Ma Rahwa Kalender" 1733–1766) ning ca 15 500 üksiklehte. Parandati 100 maakaarti, 480 raamatukaant, korrastati ja õmmeldi 120 raamatuplokki (Sigrid Vooremäe). Väliseesti ajakirjandusest restaureeriti 46 aastakäiku (Meie Kodu 1949–1950, 1956, Meie Elu 1950–1952, Eesti Hääl 1947, 1948–1956, 1960, Eesti Rada 1945–1951, Eesti Sõna 1942–1945, Eesti Teataja 1945–1947, Vaba Eestlane 1959–1960 jmt) ja ca 1000 üksiknumbrit (Tiiu Lepasepp).

Väljaspool maja restaureeriti tellimustööna (teostaja FIE Silli Peedosk) "Eesti-Ma Rahwa Kalender" (10 aastakäiku), "Eesti-Ma Rahwa Koddo- ja Kirko-Ramat" (1790), "Piibli-Ramat" (1835), J. A. Brauni "Aufklärung einiger Dunkelheiten der Natur" (1810), "Ehstländische Bauer-Verordnung" (1857), "Einleitung zum Ersten Theile der Historischen Fragen" (1717), Fr. R. Kreutzwaldi ja H. Neusi "Mythische und magische Lieder der Ehsten" (1854), Fr. F. Rosegarteni "Reminiscenzen aus Napoleons, des Emporkömmlings Kriegs- und Regentenleben" (1813), "Scriptores rerum Livonicarum" 2 (1848), "Ylioppilaslauluja" (1871).

Tagatisfond

Jätkati vanema eestikeelse ajakirjanduse tagatisfondi loomist. Kokku mikrofilmiti 47 rulli (Edasi 1917–1918, Eesti 1917–1918, Pealin-

na Teataja 1914–1917, Peterburi Teataja 1910–1914, Rahvaleht 1906–1909, Uudised 1903–1905, Vabadus 1917, Valgus 1880–1906, Virmaline 1887–1898, Võitleja 1891–1892 jmt väljaanded koos lisalehtedega). Ettevalmistustöö oli Ave Pilli kanda, mikrofilmis Elgi Marga. Mikrofilmimiseks deponeeriti ajalehtede numbreid ja aastakäike ka teistelt teadusraamatukogudelt (RR, TLÜ, AR, TÜR). Kõik filmid ilmutati Eesti Ajalooarhiivis, kus lasti teenustööna mikrofilmida ajakiri Linda 1887–1905.

Digiteerimine

Koostöös Eesti Ajalooarhiivi ja rahvusraamatukoguga jätkus eesti vanema ajakirjanduse digitaliseerimine. Eesti Ajalooarhiivis digiteeriti ajakiri Linda, lisaks telliti sealt 83 arhiivraamatukogus viimastel aastatel pildistatud mikrofilmi digitaalkoopiad.

Kõik tif-failid arhiveeriti ja kirjutati DVD-le. Enamik varasematel aastatel digiteeritud ajalehtedest indekseeriti ning tehti kättesaadavaks projekti DEA (<http://dea.nlib.ee>) kaudu (Taavi Jentson, Merike Kiipus).

Alustati “Eesti-Ma Rahva Kalendri”, mis on säilinud põhiliselt ainult ARis, digitaliseerimist ja lugejatele kättesaadavaks tegemist (Helle Maaslieb, Taavi Jentson). Skaneeriti ka mitmeid teisi haruldasi raamatuid, nagu “Päkapikud” jne. Tarkvarastudio OÜ kaasabil arendati ka vastavat Grafo tarkvara. Esimesed kalendrid on muude vana raamatu harulduste ja lasteraamatute hulgas kättesaadavad internetis (aadressil: <http://www2.kirmus.ee/graf/>).

Osaleti Eesti Kultuuriloolise Arhiivi (EKLA) digiteerimisprojektis “Kreutzwaldi sajand. Kalevipoeg” (<http://kreutzwald.kirmus.ee/>), mille raames digiteeriti Fr. R. Kreutzwaldi “Kalevipoja” erinevaid trükke, “Eestirahva Ennemuistsed jutud”, “Kilplaste imelikud, väga kentsakad, maailmas kuulmata ja tänini veel üleskirjutamata jutud ja teod”, “Kodutohter”, “Lembitu”, “Ma ja Merre-piltid”, “Ma-ilm ja mõnda, mis seal sees leida on”, “Mõttesalmikud”, “Rahunurme lilled”, “Reinowadder Rebbane”, “Risti-sõitjad”, “Sippelgas”, “Tuletorn”, “Vanne ja õnnistus”, “Viru lauliku laulud”, “Wagga Jenowewa ajalik elloaeg”, “Wina-katk”, “Uue aasta sowimine” jt (Helle Maaslieb, Kristin Liba). Helle Maaslieb osales ka ELNET Konsortsiumi raamatukogude digiteerimistöörühma töös, mille ühe tööülesandena kaardistati kirjandusmuuseumi digitaalkogusid.

Tarkvarastuudio OÜs digiteeriti 1930. aastatel ilmunud lastekirjanduse sarja “Rõõmus raamat” 20 raamatut, millest anti välja CD-väljaanne “Arhiivraamatukogu varamu” sarjas. Varasemate aastate koostöö tulemusena valmis Rahvusraamatukogus CD “Eesti trükise punane raamat”, mis on kättesaadav ka võrguväljaandena (<http://www.nlib.ee/PunaneRaamat/>).

Mitmeid trükiseid skaneeriti ETV, Eesti Päevalehe, Eesti Mänguasjamuuseumi, Narva Sõjamemoriaali, Tartu Linnamuuseumi jt asutuste tellimusel.

FONDIDE KASUTAMINE

Arhiivraamatukogul oli aruandeaastal 1018 registreeritud lugejat, kes külastasid raamatukogu ca 4000 korral. Laenutusi oli kokku ca 21 000. Elektroonilistele päringutele vastati ca 300 korral. Korraldati 36 õppekursiooni 440 osavõtjale. Arhiivraamatukogus käis uurimistööd tegemas 13 välisriikide uurijat.

Arhiivraamatukogu trükiseid deponeeriti ajutiselt ka teistele muuseumidele ja raamatukogudele. Betti Alveri Muuseumile deponeeriti trükiseid pikemaks ajaks nii põhifondist kui ka Betti Alveri ja Mart Lepiku kogust. Mitmeid trükiseid kasutati Tartu Kunstimuuseumi virtuaalnäitusel (http://www.virtuaalmuuseum.ee/index_html), ETV saatesarjades “Arhiiviminutid”, “Tsirk, tsirk, tsirguke” jm.

Juba mitmeid aastaid on raamatukogu praktikabaasiks Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia üliõpilastele. 14. veebruarist 23. veebruarini viibisid praktilal üliõpilased Egle Sõmer, Kätlin Konks ja Tiiu Leppik.

Viimastel aastatel on AR kujunenud heaks partneriks ka Tartu Kõrgemale Kunstikoolile. Nahakunsti eriala üliõpilased praktiseerisid Silli Peedoski juhendamisel arhiivraamatukogus 10. novembril. Üliõpilased taastasid restaureerimist vajavaid trükiseid jooksva õppetöö käigus.

Töövarjupäeval, 23. novembril külastasid raamatukogu Herbert Masingu kooli õpilased Monika Bondarenko ja Lona Päll, kes tutvusid raamatukogu erinevate tööloikudega ja abistasid meie töötajaid ka raamatute töötluses ja laenutuses.

ARHIIVRAAMATUKOGU BIBLIOGRAAFIAOSAKOND

Arhiivraamatukogu bibliograafiaosakonnas töötasid vanembibliograafid Helje Laas, Annemaria Onoper ja bibliograaf Ülle Tamm. Nii nagu varasematel aegadel oli ka sel aastal heaks abiliseks Virve Adamson.

BIBLIOGRAAFIATÖÖ

Osakonna põhitöök on jätkuvalt eesti ajakirjanduse analüütilise retrospektiivse üldise bibliograafia koostamine. Bibliografeeriti 1934.–1936. a Postimeest. Koostati ka mitmeid kirjandusmuuseumi väljaannete ja töötajate bibliograafianimestikke jm personaalnimestikke, mis ilmusid erinevates kogumikes 2006. aastal.

21. novembril möödus 85 aastat Eesti Bibliograafia Asutuse sünnist, mida tähistati kitsamas ringis koos praeguste ja endiste kolleegidega.

ANDMEBAASID

Vanema eestikeelse ajakirjanduse analüütilise bibliograafia andmebaasi BIBIS (<http://www2.kirmus.ee/biblioserver/>) täiendati retrospektiivse bibliografeerimise käigus ca 8000 uue kirjega. Kokku on andmebaasist leitavad 65 000 erinevat ajaleheartiklit, -sõnumit, -ülevaadet või muud kirjutist. Kõik Postimehe kirjed on seotud ka vanema eestikeelse ajakirjanduse digitaalse andmebaasiga DEA (<http://dea.nlib.ee>). Iga bibliografeeritud artikli, sõnumi, reisikirja vms täisteksti lugemiseks tuleb klikkida kirje juures olevale punast värvi pisikesele kastikesele tähisega “DEA”, mis viib ajalehe vastavale leheküljele.

Kahjuks ei ole veel jõutud ühtlustada märksõnade ja asutuste registreid. Mitmete andmebaasile ülemineku algaastatel tekkinud

tehniliste konverteerimisprobleemide tõttu on jäänud hulk Eestis tegutsenud asutusi ja organisatsioone vastavates registrites kajastamata. Et märksõnad ning asutuste ja organisatsioonide nimed tekivad andmebaasis automaatselt UDK indeksite baasil, tuleb kõik registrites lühendite kujul esinevad märksõnad ükshaaval muuta, et tarkvaraprogramm tuvastaks õiged märksõnad ja asutused.

Eesti biograafiline andmebaas ISIK (<http://www2.kirmus.ee/biblioserver/isik/>) võimaldab leida ca 7000 isiku pseudonüüme. IV kvartalis hakati läbi vaatama ajakirjas Keel ja Kirjandus (1976–2006) kajastuvaid pseudonüüme. Andmebaasi sisestati kõik avatud pseudonüümid ja muud isikuandmed. Andmebaasi täiendati ka uuemate bibliograafiate ja personaalnimestike (Paul Ariste, Vardo Rumessen, Julius Tehver, Einar Maasik, Juhan Liiv) põhjal. Sisestustöid tegi Annemaria Onoper ning projekti toetas Eesti Kultuurkapital.

Foto 8. Bibliograafid laiendatud koosseisus (vasakult): Ülle Tamm, Helje Laas, Annemaria Onoper, Tiiu Lepasepp, Viivika Reimand, Siiri Reinola (istub). Merike Kiipuse foto.

Foto 9. Bibliograafiaosakonna endine juhataja Virve Adamson sai 85-aastaseks.

Aasta lõpus arendati ka biograafilise andmebaasi ISIK tarkvara (Tarkvarastuudio OÜ). Kõiki andmebaasis olevaid isikuid on võimalik siduda Grafoga. See tähendab digiteeritud teatmeteostes esinevate isikute sidumist andmebaasis olevate isikutega. Näiteks “Eesti biograafiline leksikon” ja “Eesti avalikud tegelased” on arhiivraamatukogu kodulehel digitaalkujul kättesaadavad ja nende väljaannete lehekülgi saab andmebaasiga vajadusel siduda. Ehk õnnestub tarkvara uut lahendust näha juba lähitulevikus.

Mõlemaid andmebaase tutvustati 29. novembril Tartu Ülikooli Raamatukogus korraldatud kirjepäeval.

TEATMEFONDI TÄIENDAMINE JA KASUTAMINE

Juba aastaid suureneb ainult elektrooniline teatmefond, kuid ikkagi vajavad korrastamist ka kaartkataloogid. 19. sajandi ajakirjanduse süstemaatilist kartoteeki korrastas ja täiendas vahekaartidega Virve Adamson. Isikukartoteegi uurimist jätkas Jaan Isotamm, kes lisas kartoteeki uusi biograafilisi andmeid ning sai siit ühtlasi täiendust oma isikuloolisele andmebaasile.

Tänu otsimootorile Google on suurenenud andmebaaside kasutatavus. Aasta jooksul külastati erinevaid andmebaase ligi 184 000 korral. Kohapeal käis materjale valimas 280 uurijat. Ligi sajal korral vastati ka mitmesugustele teabepäringutele, mis esitati põhiliselt e-maili teel. Aasta jooksul võeti vastu 13 õppeekskursiooni (ca 200 inimest).